

**El valor social de la Xarxa de Biblioteques
Municipals de la Diputació de Barcelona: *una
primera aproximació metodològica***

**En el marc de l'Estudi general: “*El valor públic de les
biblioteques de la Xarxa de Biblioteques Municipals de
la Diputació de Barcelona*”**

Rosa Togores Martínez
togoresmr@diba.cat
Servei de Planificació i Avaluació
maig 2013

1. Contextualització de l'estudi

L'expansió de la Xarxa de Biblioteques Municipals (XBM) de la província de Barcelona ha estat notable en els darrers 10 anys, passant de 149 a 208 equipaments bibliotecaris entre 2002 i 2012. L'esforç inversor en nous equipaments, complementat amb la dotació de 9 serveis itinerants de biblioteca, són el resultat de l'aposta per uns serveis de qualitat proveïts en xarxa des de la Diputació de Barcelona (DIBA) i els ajuntaments. Aquest model ha contribuït a consolidar una cobertura de serveis bibliotecaris més àmplia, un fons documental equilibrat i la potenciació de nous usos de les biblioteques.

En un context de restriccions econòmiques com l'actual, les inversions públiques en cultura, i concretament en l'àmbit de les biblioteques públiques, estan força qüestionades. Per aquest motiu, és essencial disposar d'evidències rigoroses que permetin posar en valor aquests serveis públics, tant des d'un punt de vista econòmic com social.

En base a aquesta premissa, la Gerència de Serveis de Biblioteques (GSB), conjuntament amb la Direcció d'Estudis i Prospectiva de la DIBA van acordar dur a terme un estudi que indagues en el valor públic de la XBM, és a dir, en conèixer la capacitat d'aquest model per generar valor col·lectiu tant en la ciutadania com en els ajuntaments. Es va decidir que l'estudi pivotés sobre dos eixos diferenciats però entrellaçats, i que en el seu conjunt contribueixen a analitzar el valor públic de la XBM:

- *El valor econòmic*: l'objectiu de l'eix fou el d'aportar informació sobre els principals beneficis de la XBM per a usuaris i ajuntaments des d'un punt de vista econòmic. A nivell específic, es va calcular el *retorn a la inversió* dels principals serveis de biblioteca d'acord amb l'ús que en fan els usuaris.
- *El valor social*: l'objectiu de l'eix fou el d'estimar la capacitat de les biblioteques públiques de la XBM per generar beneficis socials tant en els individus com en la comunitat en general.

L'estudi en qüestió, elaborat entre març de 2012 i gener de 2013, es caracteritza en conjunt pel seu caràcter innovador en termes metodològics al no disposar de referents similars i, encara menys, aplicats a la demarcació de Barcelona. A continuació doncs, es presenta breument la metodologia utilitzada en l'elaboració de l'eix del *valor social*.

2. Descripció de la metodologia

Per a l'estimació del valor social generat per les biblioteques de la XBM es va construir una metodologia pròpia però vàlida per a qualsevol servei bibliotecari que pugui tenir l'interès en estimar el valor social generat amb la seva acció i presència. En aquest sentit, la metodologia en qüestió va buscar donar continuïtat a les línies de treball traçades internacionalment (Huysmans i Oomes 2012; Berryman 2005), amb la finalitat d'anar configurant, de mica en mica, una metodologia compartida capaç d'aproximar el "valor social" des d'una perspectiva agregada. Així i com és propi de qualsevol proposta metodològica emergent, aquesta està oberta a rèpliques o a ser contrastada en qualsevol moment. Al mateix temps cal apuntar que aquesta es concep com una primera fase d'un procés més extens, pel que es preveu, a curt termini, donar continuïtat al treball realitzat, amb la voluntat de validar l'adequació i utilitat de la proposta realitzada a la realitat de les biblioteques públiques de la província de Barcelona.

Així, a nivell general, l'estudi sobre el valor social es va desenvolupar d'acord amb la construcció d'una matriu d'indicadors que, partint d'una exhaustiva revisió de la literatura especialitzada, va recollir aquells beneficis socials més abastament contrastats que poden generar les biblioteques públiques en el seu entorn, tant des de la perspectiva de l'individu com de la comunitat en el seu conjunt. L'estudi es va organitzar d'acord a tres línies de treball diferenciades i successives:

Línea 1. Revisió de la literatura especialitzada:

Fase de treball en la que es van analitzar les principals aportacions acadèmiques realitzades per investigacions, estudis i marcs de referència internacional en la determinació dels beneficis socials generats per les biblioteques públiques. La revisió documental es va centrar en ordenar i descriure cada benefici detectat d'acord amb una doble perspectiva: l'àmbit al que afectava, ja fos l'àmbit *cultural, social, educatiu / formatiu o econòmic* (Huysmans i Oomes 2012) ¹ i en funció del seu abast en la societat:

- Beneficis sobre l'*individu*, en termes de transformació de les seves habilitats i coneixements, principalment.

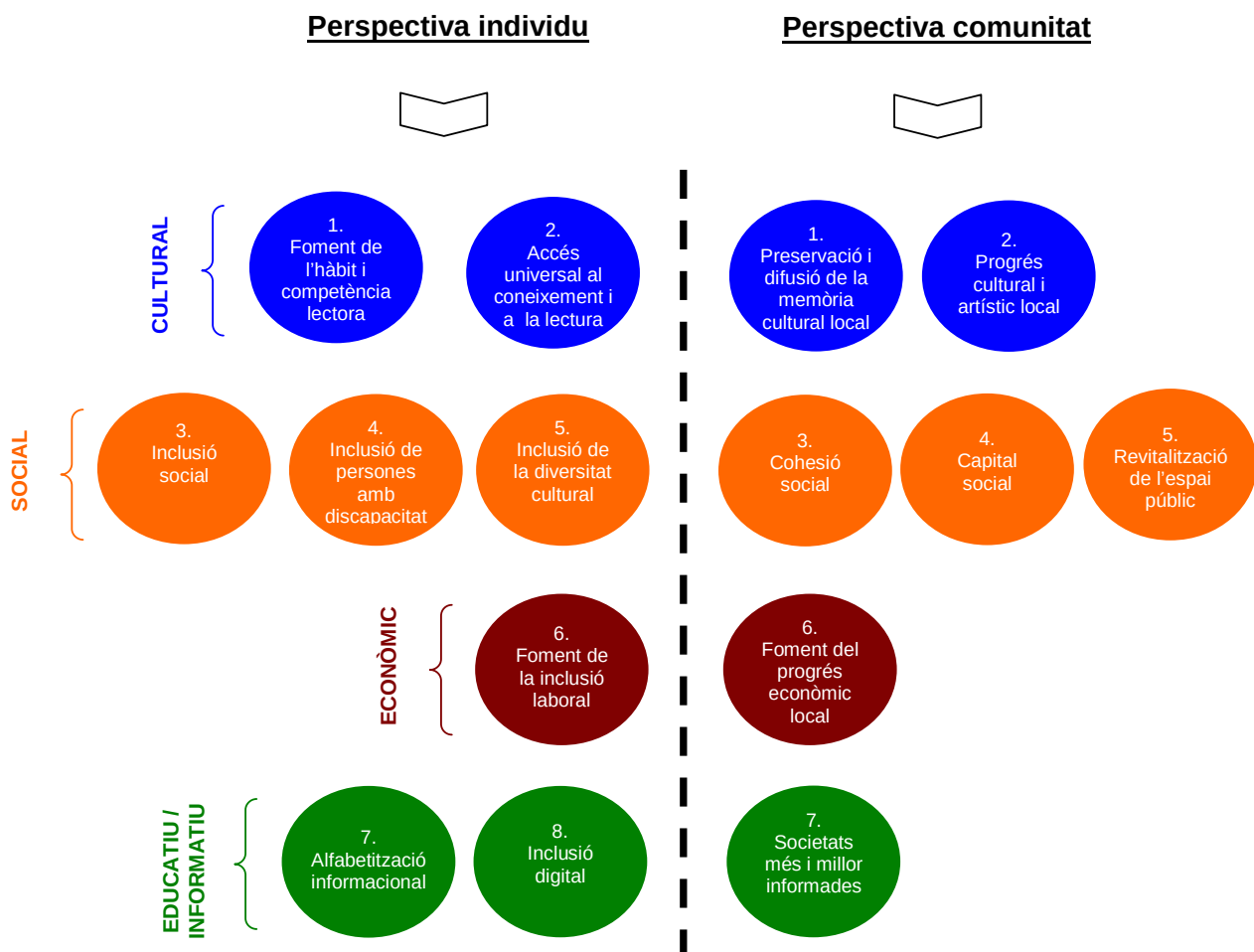
¹ "Measuring the public library's societal value: a methodological research program". F. Huysmans and M. Oomes. World Library and Information Congress: 78th IFLA General conference and Assembly. June 2012

- Beneficis en *la comunitat*, en termes de transformació de la realitat i dinàmiques de relació existents en la societat.

Així, i a partir d'aquesta doble perspectiva es van identificar 15 potencials beneficis socials que poden generar les biblioteques públiques en el seu entorn, d'acord a la seva configuració i acció.

Gràfic 1. Beneficis socials generats per les biblioteques públiques en l'àmbit cultural, social, educatiu/formatiu i econòmic

(a partir de la revisió de la literatura especialitzada)

Font: Elaboració pròpia.

Línea 2. Sistematització de la literatura especialitzada:

Un cop identificats i caracteritzats els diversos beneficis socials es va prioritzar la informació recopilada. Es va construir una matriu o Taula de sistematització on, per cadascun dels 15 beneficis socials identificats es ordenar la informació recollida en 6

categories (àmbit IFLA; benefici social; accions, recursos i serveis; beneficis concrets; indicadors). En el seu conjunt la informació prioritzada oferia una fotografia suficientment completa sobre cada benefici social identificat, configurant-se com una taula amb un conjunt de pautes a tenir en compte per qualsevol servei bibliotecari interessant en reforçar el seu paper social en la comunitat en la que s'ubica.

Gràfic 2. Categories recollides a la Taula de sistematització dels beneficis socials generats per les biblioteques públiques

ESTIMAR EL VALOR SOCIAL GENERAT PER LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES					
Àmbit (IFLA)	Benefici social	Conceptualització	Accions, recursos i serveis	Beneficis concrets	Indicadors serveis bibliotecaris XBM

- *Àmbit (IFLA)*: categoria en la que es va apuntar l'àmbit al que feia referència el benefici social identificat: cultural, educatiu/informatiu, social o econòmic (F. Huysmans i M. Oomes, 2012).
- *Benefici social*: categoria en la que es van ordenar els 15 beneficis socials identificats.
- *Conceptualització*: categoria en la que es va exposar breument per cada benefici social a) l'origen del "concepte" que el vertebrava, b) el vincle entre el concepte i la biblioteca pública i c) la trajectòria i activitats desplegades per les biblioteques i vinculades al benefici analitzat.
- *Accions, recursos i serveis*: categoria en la que van recollir aquelles activitats, dinàmiques o elements realitzats per alguna biblioteca pública i que s'havia constatat que contribuïen a la generació del benefici social analitzat.
- *Beneficis concrets*: categoria en la que es van apuntar les potencials transformacions socials, directes o indirectes, com a conseqüència de l'acció i treball de la biblioteca pública per assolir el benefici social analitzat.
- *Proposta d'indicadors*: categoria en la que es van recollir, i crear, un conjunt d'indicadors per aproximar en quina mesura la biblioteca pública contribuïa a generar el benefici social analitzat. En aquest sentit, tot i que bona part dels indicadors es van apuntar en clau XBM, molts d'ells foren definits per a que fossin extrapolables a d'altres serveis bibliotecaris o bé responien a indicadors ja recollits en d'altres documents o pautes internacionals (IFLA, ALA, etc.).

Línea 3. Estimar el valor social generat per la XBM

Un cop recollida la informació qualitativa i quantitativa disponible pel càlcul dels indicadors definits a la Taula de sistematització, es va realitzar una anàlisi valorativa dels 15 beneficis socials identificats en clau XBM.

Principals resultats:

D'acord amb l'anàlisi realitzat en la tercera línia de treball es va poder comprovar que, si bé tant els diversos serveis bibliotecaris de la XBM com la pròpia XBM contribueixen, en major o menor mesura, a la generació dels beneficis socials identificats, la manca de dades estadístiques finalment disponibles va limitar de forma significativa l'abast de l'anàlisi inicialment plantejat.

Així, no s'ha pogut estimar de forma estricta el valor social generat pels diversos serveis bibliotecaris de la XBM.

No obstant, el treball realitzat ofereix una proposta metodològica sobre el conjunt de beneficis socials als que poden contribuir les biblioteques públiques de la XBM, i sobre els aspectes que cal considerar a l'hora de generar valor en cadascun d'ells. Es tracta, com ja s'ha apuntat, d'un material de partida en clau XBM, pensat per a la reflexió de tots aquells que vulguin generar valor social a través de les seves biblioteques i que requerirà d'un desplegament en fases posteriors, element essencial per adequar la proposta a la realitzat de les biblioteques de la demarcació de Barcelona.

Referències bibliogràfiques:

- Berryman, J., 2005. Sustaining Communities: Measuring the Value of Public Libraries. *State Library of NSW for the Public Library Network Research Committee*.
Versió web: http://www.sl.nsw.gov.au/services/public_libraries/docs/sustainingcommunities.pdf.
- Huysmans, F. i Oomes, M., 2012. Measuring the public library's societal value: a methodological research program. En Helsinki: World Library and Information Congress: 78th IFLA General Conference and Assembly.